



## 21 dingen die je moet weten voor je 12 bent

### Ontdekkingstocht naar de Holterberg

- **Periode: van nu naar het jaar 1933**
- **Beginpunt: jaarpaal 2014** (tegenover de Hema in het centrum van Holten)
- **Lengte: 4,5 km**

#### Voor je op pad gaat is het handig als je dit weet:

- Vanaf jaarpaal 2014 loop je steeds verder de geschiedenis in, helemaal naar het jaar 1933.
- Voor elk jaar staat er een paaltje langs de weg met een jaartal en een kubus waarop je dingen kunt lezen, die in dat jaar gebeurd zijn.
- Op elke kubus staan kleine jaartallen. Daar staat steeds een letter achter. 2014-R betekent: dingen die in deze regio zijn gebeurd. N staat voor Nederland, E voor Europa en W voor de rest van de wereld.
- Aan sommige paaltjes zie je een bordje met een QR-code. Als je die met je QR-app scant zie je een YouTube-filmpje.

#### Bewegwijzering

Wit-paarse bordjes geven de looprichting aan. De bordjes zijn vaak bevestigd aan lantaarn- en straatnaampalen.



#### Podcast

Tip! Beluister voor je op pad gaat de podcast bij deze rondwandeling. Dan krijg je in het kort te horen wat er in deze periode gaande is. Dat maakt het gemakkelijker om gebeurtenissen die je onderweg tegen komt in die tijd te plaatsen. De podcast staat op de website van het Wereldtijdpad: zie pagina van deze rondwandeling.

[Tijd van rondwandeling Holterberg](#)



*Je begint met het jaar 2014 (tegenover de Hema in Holten).*

### **2014-E Vliegtuig stort neer**

Het komt wel vaker voor dat er een vliegtuig neerstort. Toen dit in 2014 gebeurde waren mensen niet alleen verdrietig, maar ook heel erg boos. Kun je er achter komen waarom?



Dit is Viorica Cernica. Ze is kunstenares en woont in Deventer. Als je de QR-code scant vertelt ze je wat de strepen op dit stukje muur moeten voorstellen.

Sommige dingen die vroeger zijn gebeurd, kunnen mensen maar niet vergeten. Misschien heb je dat zelf ook wel. Waar denk jij aan?

*Loop nu richting Albert Heijn en ga daar naar rechts.*



**2008-W Yes we can**

Wie is deze man en wat overkwam hem in 2008?

In de maanden daarvoor maakte hij miljoenen Amerikanen enthousiast met het zinnetje 'Yes we can!'. Wij spreken elkaar soms ook moed in met: 'Waar een wil is, is een weg!'.

Wat betekent dat?

Heb je dat zelf ook wel eens gemerkt?

*Op de rotonde ga je naar rechts, richting station.*



Pim Fortuyn (1948-2002)

**2002-N Moord**

Deze man wilde graag minister-president van Nederland worden. Waarom ging dat niet door? Toen dat gebeurde was ons land in rep en roer.



Tot 1 maart 2002 kon je in ons land met deze munten betalen. Waarom daarna niet meer? **(2002-E)**

De grootste munt heette rijksdaalder. Als je wil weten welke bijnaam die munt had, moet je even het filmpje achter de QR-code scannen!

*Loop verder richting station.*



### **2001-W Wereldschokkend**

Zo zag New York er vroeger uit. Maar op 11 september 2001 (de Amerikanen zeggen: 'nine eleven') gebeurt er iets verschrikkelijks. Over de hele wereld kijken mensen vol ongeloof naar de televisiebeelden. Wat is er gebeurd?



De Twin Towers (= tweelingtorens) van het World Trade Center (= wereld handelscentrum) in New York staan in brand



Bin Laden (1957-2011)

Achter de aanslagen zit deze man. Hij heet Bin Laden, een terrorist die zich verbergt in de bergen van Afghanistan. Hoe neemt de Amerikaanse regering wraak?



*Loop links langs het station naar het perron. Steek over naar jaarpaal 2000.*



Begraafplaats in Srebrenica

### **1995-E Zwarte bladzij**

Als er iets heel ergs is gebeurd waar mensen zich voor schamen noemen ze dat: 'een zwarte bladzijde in onze geschiedenis'. Dit is zo'n zwarte bladzijde.

Wat is er aan de hand? In het land dat vroeger Joegoslavië heette, is een vreselijke burgeroorlog aan de gang. Duizenden mensen worden vermoord en hele dorpen plat gebrand. Inwoners vluchten hun huizen uit en gaan naar plekken waar ze zich veilig voelen. Een van die plekken is de enclave Srebrenica, waar 600 Nederlandse soldaten 30.000 vluchtelingen

moeten beschermen. (Een enclave is een gebied dat helemaal omsloten is door grondgebied van een ander land.)

Op 11 juni 1995 vallen Servische soldaten de enclave binnen. De Nederlandse soldaten geven zich over. Lees op de kubus wat er daarna gebeurde. De foto met al die witte paaltjes laat zien hoe erg dat was.

*Loop door naar jaarpaal 1990 om te ontdekken dat er vroeger ook mooie dingen gebeurden.*



Nelson Mandela (1918-2013)

### **1990-W Eindelijk vrij!**

Zuid-Afrika is een land waarin blanken eeuwenlang de baas speelden over hun zwarte landgenoten. Die werden al die tijd gediscrimineerd en als slaven behandeld. Dat heet apartheid.



Er waren zelfs aparte wc's voor blanken en zwarten.

Honderd jaar geleden pikten een paar zwarte Afrikaners dat niet langer. Ze stichtten een verzetsgroep die ze het ANC noemden.



Een oude foto van Nelson Mandela en zijn vrouw Winnie.

Enkele jaren later werd ook de zwarte advocaat Nelson Mandela lid van deze groep. Hij werd gearresteerd en moest voor de rest van zijn leven de gevangenis in. Dat was in 1964.



De gevangenis stond op Robbeneiland, een eilandje voor de kust van Kaapstad dat je op de achtergrond ziet liggen.



Nelson Mandela in de gevangenis. Zijn leven lijkt uitzichtloos.

En dan is het 1990. Mandela zit al 26 jaar gevangen. In dat jaar is de eerste draagbare spelcomputer te koop. De Italianen zijn bang dat de toren van Pisa zal omvallen. Maar veel belangrijker is wat miljoenen mensen op 11 februari op de televisie zien gebeuren. Lees zelf maar op 1990-W.

Ook leuk om te weten: vier jaar later wordt Mandela de eerste zwarte president van Zuid-Afrika.

*Loop naar de volgende jaarpaal.*



### **1989-E Muur**

Er was een tijd dat Duitsland uit twee landen bestond: Oost-Duitsland en West-Duitsland. De regering van Oost-Duitsland vond het niet leuk dat veel Oost-Duitsers veel liever in West-Duitsland wilden wonen. Om ze tegen te houden werd in 1961 dwars door Berlijn een enorme muur gebouwd. Bezoek aan familie of winkelen in West-Berlijn was voortaan niet meer mogelijk. Heel veel mensen haatten de Berlijnse Muur en dachten dat die er altijd zou blijven staan. Tot 1989....!



Oost-Berlijners zijn op de muur geklommen om te vieren dat die hen nooit meer zal tegenhouden.

Tip: bekijk het filmpje achter de QR-code.



Verlaten kermisterrein bij Tsjernobil. Uit een enorm groot gebied rond de kerncentrale zijn de bewoners hals over kop weggevlucht..

### **1986-E Groot alarm!**

Waar bijna niemand rekening mee had gehouden, gebeurt op 26 april van dit jaar. Zelfs in ons land, 2000 kilometer verder op, merken we dat kernenergie levensgevaarlijk kan zijn.





Precies 25 jaar later (op 11 maart 2011) gebeurt in het Japanse Fukushima eenzelfde soort ramp. Door een zeebeving wordt een kerncentrale daar zo zwaar beschadigd dat er veel levensgevaarlijke straling vrij komt.



Poster van Mao Zedong (1893-1976)

### 1976-W Wie kent hem niet?

Er zijn mensen die bijna iedere aardbewoner van naam kent. Toen de Chinees Mao Zedong 27 jaar was maakte hij een reis door zijn land. Hij zag hoe arm en ellendig veel Chinezen moesten leven. Hij werd lid van de Communistische Partij en begon samen met anderen een burgeroorlog. Die won hij. Op 1 oktober 1949 riep hij in Beijing (Peking) de Volksrepubliek China uit. In de jaren daarna regeerde hij als een dictator zijn land waardoor miljoenen Chinezen onnodig stierven. Tot 1976....



Duizenden Chinezen brengen hun leider de laatste eer.



Qin Shi Huangdi (259 v.chr.-210 v.chr.)

*Loop door naar 1974. Als je daar de QR-code scant, krijg je een filmpje te zien van een leger met wel 6000 soldaten uit het graf van Qin Shi Huangdi, de eerste Chinese keizer. Qin was net als Mao een dictator die veel mensenlevens op zijn geweten heeft.*



Watergate (Washington)

### **1972-W Inbraak**

Dit enorme gebouw staat in de Amerikaanse hoofdstad Washington. Het heet Watergate en is wereldberoemd geworden door een inbraak. Medewerkers van de Republikeinse president Nixon gaven opdracht in te breken in het hoofdkwartier van de Democratische Partij. Er waren namelijk presidentsverkiezingen op komst en dan is het prettig als je weet wat de Democratische presidentskandidaat voor plannen heeft. Ontdek maar hoe dat afloopt.



Een krant uit 1974 met het bericht dat president Nixon is afgetreden vanwege het Watergateschandaal.

**Ook leuk om te weten**

Na het Watergateschandaal zijn er natuurlijk nog veel meer schandalen geweest, ook buiten Amerika. Het grappige is dat journalisten daar dan vaak het woordje 'gate' aan koppelen. Voorbeelden: Irangate, dieselgate en eiergate. Vaak zijn de mensen vergeten wat er precies aan de hand was, maar ze weten wel dat het om een schandaal ging door het woordje 'gate'.



Martin Luther King (1929-1968)

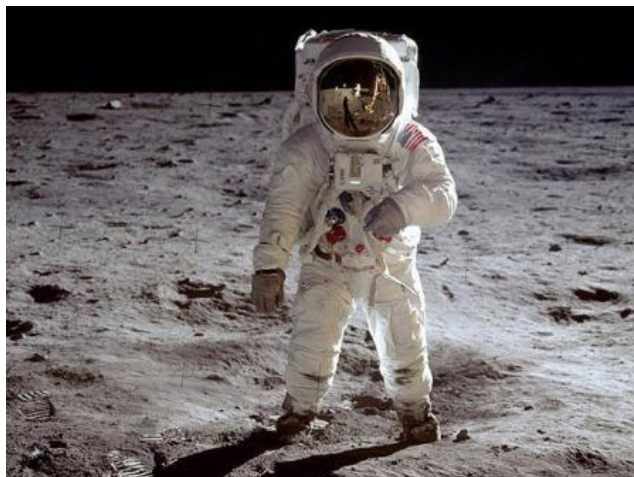
**1963-W 'Ik droom van gelijke rechten'**

Ontdek welk verhaal bij deze foto hoort. Wat denk je, is de droom uitgekomen?



John F. Kennedy (1917-1963)

Nog een naam die je moet kennen. Lees op 1963-W wat deze man is overkomen. Er ging een schok door de wereld.

**1969-W Zie de maan...**

Spannende televisie! Op 21 juli 1969 zitten miljoenen mensen voor de tv en zien hoe voor het eerst een mens voet op de maan zet. Na ruimteschip Apollo 11 zijn nog vijf keer mensen op de maan geland.

Als je de QR-code scant krijg je een filmpje over aankomst, verblijf en vertrek van de Amerikaanse astronauten op de maan!



Boortoren in het Groningse plaatsje Slochteren

### **1959-N Nederland is rijk!**

De vondst in dit dorpje zal ons land veel geld opleveren. Maar veel Groningers komen er door in de problemen. Kijk maar naar onderstaande foto.



Tip: Scan de QR-code voor een filmpje uit de tijd toen het aardgas net was aangeboord.



Jozeef Luns (links op de foto), minister van Buitenlandse Zaken tekent namens Nederland het Verdrag van Rome.

### **1957-E Samen sterk**

De EEG is de voorloper van de Europese Unie. Raad eens hoeveel landen lid zijn van de EU.



De landen van de Europese Unie



Verdronken koeien in de buurt van Zierikzee

### 1953-N Verloren!

De Nederlanders vechten al eeuwenlang tegen de gevaren van de zee en de rivieren. Ze zijn daar erg goed in. Maar soms verliezen ze. Zoals in 1953.



Een van de onderdelen van het Deltaplan is de 'waterdeur' bij de toegang tot de Nieuwe Waterweg. Bij erg hoog zeewater en zware storm gaan de deuren dicht. Knap bedacht!

Waar het woordje 'delta' in Deltaplan op slaat?



Luchtfoto van de rivierdelta in ons land. Die bestaat uit aftakkingen van de rivieren Rijn, Maas en Schelde. Van bovenaf gezien hebben ze de vorm van de hoofd letter delta in het Griekse alfabet, namelijk de vorm van een driehoek (zie onder).



Wat heeft Langnek met dit jaar te maken?

*Loop nog niet verder en bekijk wat te lezen is op 1953-E.*



Zo ziet een DNA-molecuul eruit.

### **1953-E Een geweldige ontdekking!**

Dit jaar laten twee Engelse wetenschappers weten dat ze een molecuul hebben ontdekt, waaraan je kunt zien welke erfelijke eigenschappen mensen, dieren of planten hebben. Bij erfelijke eigenschappen kun je denken aan bijvoorbeeld de kleur van je ogen en de aanleg voor bepaalde ziekten.

Door die ontdekking kan de politie tegenwoordig misdadigers op het spoor komen. Ze vergelijkt dan het DNA in haren en huidschilfers die op de plek van het misdrijf gevonden zijn met het DNA van mensen die verdacht zijn. Best wel handig!



Voor het maken van een DNA-test wordt eerst met een wattenstaafje een beetje slijm uit de mond gehaald .

*Ga nu naar jaarpaal 1949.*



Nederlands-Indië

### **1949-W Nederland wordt stuk kleiner**

Er was een tijd dat ons land veel groter was omdat ook Suriname en Indonesië bij Nederland hoorden. Indonesië heette toen Nederlands-Indië. Die landen waren heel lang geleden door Nederlanders ingepikt. Tegenwoordig zouden we daar schande van spreken. Maar in die tijd dachten veel blanken dat zo iets best mocht. Wat vind jij daar van?

Ontdek waarom 1949 voor Indonesië en ons land zo'n belangrijk jaar is geweest.



Soekarno, de eerste president van Indonesië.

Tip: Als je meer wil weten over de voormalige Nederlandse koloniën, scan dan de QR-code.



Nederlandse militaire in actie in voormalig Nederlands-Indië

### **1946-W Oorlog ver weg**

Je hebt zojuist ontdekt wanneer Indonesië onafhankelijk werd. Dat vond de Nederlandse regering eerst maar niks. Kort daarvoor, toen de Duitsers ons land hadden bezet, waren de Japanners in Nederlands-Indië de baas. Toen de Japanse soldaten aan het eind van de oorlog weer naar huis gingen, wilden veel Indonesiërs ook van de Nederlanders af. Dat vond de Nederlandse regering geen goed idee en nam maatregelen...



Canadese soldaten bevrijden Holten en Rijssen

### **1945-R/N/E/W Weer vrij!!**

Als je nog nooit oorlog hebt meegemaakt, kun je je moeilijk voorstellen hoe blij je bent als er een eind aan komt. Welke gebeurtenis(sen) op kubus 1945 wil je voor de komende tijd onthouden?

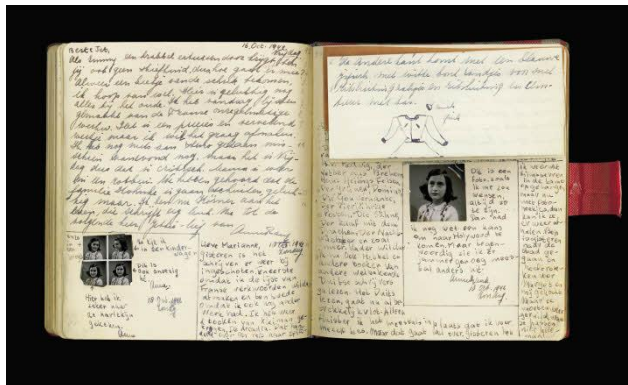




Anne Frank (1929-1945)

### 1944-N Anne Frank

Dit meisje is wereldberoemd vanwege haar dagboek. Ze schreef het toen ze zich met haar familie verborgen hield voor de Duitsers. Die waren in die tijd de baas in ons land en hadden zo'n hekel aan Joodse mensen, dat ze die allemaal wilden vermoorden. Op 4 augustus 1944 ontdekte de Duitse politie waar Anne verborgen zat. Ze werd met haar zusje, vader en moeder naar een gevangenenkamp gebracht. Een paar maanden later stierf Anne aan een dodelijke ziekte. Ook haar zus en moeder stierven in het kamp.



Dagboek van Anne Frank

Alleen haar vader Otto Frank overleefde het. Hij zorgde er voor dat het dagboek van Anne werd gedrukt, zodat iedereen het kon lezen.



Als je de boekenkast opzij schuift, komt een trap tevoorschijn. Als je die oploopt kom je op de plek waar Anne verborgen zat.

Wil je weten waar Anne zat ondergedoken? Ga dan naar Amsterdam en bezoek Het Achterhuis.

Reken eens uit hoe oud Anne nu geweest zou zijn?



De Duitsers bombarderen Rotterdam

### 1940-R/N/E Oorlog

Op 10 mei 1940 vielen Duitse soldaten ons land binnen. Toen ze Rotterdam bombardeerden gaf ons leger zich over. De koningin en de regering vluchtten naar Engeland. De Duitsers hielden ons land vijf jaar bezet. Daar denken we met elkaar nog elk jaar aan terug. Op 4 mei om 8 uur 's avonds.



Monument voor de Nederlanders die door de tweede Wereldoorlog om het leven kwamen.



Adolf Hitler (1889-1945)

### 1933-E Hitler

Deze man heeft de Tweede Wereldoorlog en daarmee ook de dood van miljoenen mensen op zijn geweten. In 1933 wordt hij minister-president (rijkskanselier heet dat daar) van Duitsland. Direct laat hij merken dat je gevaar loopt als je het niet met hem eens bent. Kortom, een angstaanjagende man.

*Je bent nu op de Holterberg. Hier is van alles te doen. Je kunt er naar het 'Bos van Daantje Das' of de diorama's in het Natuurmuseum bekijken. Of ga je liever midgetgolven of klootschieten? Ook dat kan. Of heb je misschien zin in een lekkere pannenkoek? Na deze speurtocht heb je dat wel verdiend!*

### Terug naar waar je de speurtocht begon

*Loop dezelfde weg terug naar het centrum van Holten. Dat gaat natuurlijk nu veel sneller omdat je niet meer bij een jaarpaal stil hoeft te staan. Onderweg kun je de quiz doen.*



Ontdek hoeveel dingen je nog weet!

1. Wie was Mao Zedong?
2. Wanneer vielen Duitse soldaten ons land binnen?
3. Hoe heet de club waar 28 Europese landen lid van zijn (ook Nederland)?
4. Waar is het Groningse plaatsje Slochteren bekend door geworden?
5. In 1953 verdronken op één dag meer dan 1800 mensen in ons land. Waardoor?
6. Wie vertelde meer dan 50 jaar geleden aan honderdduizenden mensen in Washington over zijn droom?
7. Wie schreef op een zolderkamer in Amsterdam een dagboek dat nu over de hele wereld wordt gelezen?
8. Wie heeft de Tweede Wereldoorlog op zijn geweten?
9. Waarom heette Indonesië Nederlands-Indië?
10. De Amerikaanse president Nixon moest aftreden omdat zijn medewerkers hadden ingebroken. In welk gebouw?
11. Waar is Tsjernobyl (stad in Oekraïne) bekend door geworden?

12. Waar betaalden we in Nederland voor de invoering van de Euro mee?
13. Op een eilandje voor de kust van Zuid-Afrika zat jarenlang een man gevangen die later president van dat land zou worden. Wie?
14. In 1989 stonden superblijde mensen boven op een muur te dansen. In welke stad was dat?
15. Na de Watersnood in 1953 is een plan gemaakt om Nederland beter tegen het zeewater te beschermen. Hoe heette dat plan?
16. Wanneer kwam voor ons land een eind aan de Tweede Wereldoorlog?
17. Welke drie letters lees je vaak als er weer eens een misdaad is opgelost?
18. Uit welk land kwam het ruimteschip waarmee de eerste mensen naar de maan reisden?
19. Wat gebeurde er op 'Nine Eleven'?
20. Hoe heette de eerste zwarte president van Amerika?
21. Waarom was iedereen in ons land zo boos toen in 2014 een vliegtuig in Oekraïne neerstortte?

**Antwoorden:**

1. Hij was leider van de Communistische Partij in China en 30 jaar lang de machtigste man van het land.
2. 5 mei 1940.
3. Europese Unie (afgekort: EU).
4. Toen bij een boring onder het dorp ontzettend veel aardgas werd ontdekt.
5. Veel dijken in Zeeland en Zuid-Holland braken door.
6. Dominee Martin Luther King.
7. Anne Frank.
8. Adolf Hitler.
9. De Nederlanders waren daar eeuwenlang de baas, totdat de Indonesiërs daar tegen in opstand kwamen.
10. Watergate.
11. De kerncentrale ontplofte, waardoor veel radio-actieve straling ontsnapte.
12. Gulden.
13. Nelson Mandela.
14. Berlijn.
15. Deltaplan.
16. 10 mei 1945.
17. DNA.
18. Amerika.
19. Moslimterroristen kaapten vliegtuigen waarmee ze gebouwen in New York en Washington binnen vlogen.
20. Barack Obama.
21. Het vliegtuig werd expres neergeschoten en er zaten erg veel Nederlanders in.

**Colofon**

© 2019 Stichting Wereldtijdpad / Rijssen-Holten

Samenstelling: Floor Looy  
Projectmanagement: IKOconsult, Almelo

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Stichting Wereldtijdpad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade als gevolg van niet of onjuiste vermelding van gegevens in deze uitgave. U kunt eventuele opmerkingen schriftelijk of per mail doorgeven aan de stichting.